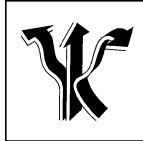

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни
“СОЦІОЛОГІЯ УПРАВЛІННЯ”
(для спеціалістів, магістрів)

МАУП

Київ 2006

Підготовлено доцентом кафедри соціальної роботи
та соціальної педагогіки *Р. Р. Марутян*

Затверджено на засіданні кафедри соціології (протокол № 8 від 03.04.06)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

МАУП

Марутян Р. Р. Навчальна програма дисципліни “Соціологія управління”
(для спеціалістів, магістрів). — К.: МАУП, 2006. — 16 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, тематичний план,
зміст дисципліни, питання для самоконтролю, теми контрольних робіт, спи-
сок літератури.

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП),
2006

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Розвиток ринкових відносин, демократизація всіх сфер життя суспільства спричиняють необхідність ефективного управління суспільством, а саме у виробничо-економічній сфері, бізнесі та комерції. Особливої актуальності набуває соціологічний вимір управлінської діяльності: вивчення її соціальної природи, як соціального інституту та соціального процесу, розуміння соціальних механізмів управління та соціологічних методів його дослідження.

Вивчення дисципліни “*Соціологія управління*” має забезпечити успішне засвоєння студентами професійних принципів управління, допомогти здобути знання та набути вміння визначати й використовувати основні елементи соціологічного дослідження процесу управління в бізнес-сфері, теоретично обґрунтувати і практично апробувати основні управлінські методи та прийоми, адаптувавши їх до сучасної ситуації у вітчизняній економіці.

Завдання дисципліни:

- ознайомити студентів з основними теоріями та концепціями соціології управління;
- засвоїти основні категорії, поняття та терміни соціології управління;
- ознайомити студентів з основними методами соціологічного аналізу;
- показати студентам взаємозв’язок управління з різноманітними соціальними підсистемами суспільства;
- прищепити студентам вміння науково аналізувати соціально значущі проблеми в управлінні соціальними процесами, навчити знаходити нестандартні управлінські рішення;
- виробити вміння знімати суперечності між керівниками та підлеглими за умов агресивного управлінського середовища.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН **дисципліни** **“СОЦІОЛОГІЯ УПРАВЛІННЯ”**

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
1	2
1	Змістовий модуль I. Теоретико-методологічний Соціологія управління як наука: предмет, об’єкт, сутність

1	2
2	Виникнення і розвиток соціології управління
3	Технологія та механізми процесу соціального управління
	Змістовий модуль II. Соціологія управління як галузь наукового знання
4	Соціологія управління як галузь наукового знання
5	Соціологія управління організаціями
6	Управління як соціальний інститут, його місце та роль у системі соціальних інститутів
7	Види управління суспільством
8	Місце та роль соціальної інформації в управлінні
9	Управління як соціальний процес
10	Управління як маніпулювання
11	Управління за умов агресивного середовища
	Змістовий модуль III. Соціально-прикладний
12	Управління як предмет соціологічного аналізу
13	Соціологічні аспекти процесу управління
14	Соціологічні аспекти культури та етики управління
15	Прикладні соціологічні дослідження управління
16	Державна і муніципальна служба як предмет соціологічного аналізу
17	Соціологічні дослідження влади та впливу в системі соціального управління
Разом годин: 108	

ЗМІСТ

дисципліни

“СОЦІОЛОГІЯ УПРАВЛІННЯ”

Змістовий модуль I. Теоретико-методологічний

Тема 1. Соціологія управління як наука: предмет, об’єкт, сутність

Сутність і зміст соціології управління як науки. Предмет та об’єкт соціології управління. Феномен управління. Взаємозв’язок соціології управління з іншими спеціальними соціологічними теоріями. Категорії соціології управління. Проблематика соціології управління. Особливості управління як специфічного способу організації. Самоуправління та самоврядування.

Література [2; 8; 10; 11; 13; 14; 16; 19; 20]

Тема 2. Виникнення і розвиток соціології управління

Етапи розвитку соціального управління. Основні парадигми і теоретичні підходи в соціології управління. Класична школа: наукове керування Ф. Тейлор, адміністративне керування А. Файоль, “школа людських стосунків” Є. Мейо. Теорія раціональної бюрократії М. Вебер. Школа соціальних стосунків. Мотиваційні теорії. Системний та ситуаційний підходи. Аксіологічний підхід. Американська і японська системи управління. Школи соціального управління в Росії та Україні. Сучасний етап розвитку соціології управління: школа “людських ресурсів” в управлінні.

Література [2; 8; 11; 13; 14; 16; 20]

Тема 3. Технологія та механізми процесу соціального управління

Технології та механізми здійснення процесу управління соціальними угрупованнями. Компоненти процесу управління. Структура об'єкта управління, його соціальна природа. Структура управлінських відносин. Суб'єкти та види управлінських відносин. Принципи діяльності суб'єкта управління. Функції соціального управління. Управлінська праця. Складові управління як системи.

Література [2; 8; 10; 12; 13; 16]

Змістовий модуль II. Соціологія управління як галузь наукового знання

Тема 4. Соціологія управління як галузь наукового знання

Соціологія управління в системі соціологічного знання. Соціологія організацій і соціологія управління. Об'єкт і предмет соціології управління. Дискусія з предмету соціології управління. Структура і функції соціології управління. Методологія і методи соціології управління. Актуальні проблеми соціології управління.

Література [2; 5; 8; 10; 11–14; 16; 19; 20]

Тема 5. Соціологія управління організаціями

Типи організацій. Формальні і неформальні структури в організації. Форми і методи соціально-управлінського впливу. Управління трудовими ресурсами. Керівництво організацією. Управлінська позиція керівника і її ефективність. Ділові й особистісні якості сучасного управлінця. Управління змінами в організації. Типи нововведень, стратегії інноваційного поведіння. Моделі структурних змін в організаціях.

Література [2; 5; 10; 11; 13; 14; 16; 17; 19; 20]

Тема 6. Управління як соціальний інститут, його місце та роль у системі соціальних інститутів

Формування соціальних інститутів управління. Соціальна ієрархія і структура влади. Структура і функції соціального інституту управління. Суспільство, держава і публічна влада. Управлінські еліти. Особливості і соціальна ефективність самоврядування, представницького й адміністративного управління. Держава як суб'єкт і об'єкт управління. Специфіка державно-управлінських відносин у суспільстві. Структура, функції і форми державного управління. Державні і муніципальні службовці як соціально-професійна група. Особливості професійної діяльності службовців.

Література [1; 5; 10; 12; 13; 18; 19]

Тема 7. Види управління суспільством

Специфіка реалізації функцій управління в різних професійних, національних структурах. Соціальне управління й економічна система суспільства. Соціальне управління і ринок. Управління в політичній сфері. Політичне управління: типи, структура, функції. Політичне управління і маніпулювання. Соціальне управління в сфері соціального захисту, освіти, культури, охорони здоров'я, дозвілля. Управління соціально-демографічними процесами.

Література [1; 5; 12; 13; 16; 19]

Тема 8. Місце та роль соціальної інформації в управлінні

Інформація як система даних, необхідних для активного впливу на суспільство, що управляється, з метою його оптимізації. Соціологічна інформація, її роль у здійсненні процесу управління.

Потреба в управлінській інформації, склад показників для соціального управління, частота їх отримання, одиниці вимірювання. Управлінські вимоги до інформації: достовірність, змістовність, актуальність, доступність для сприймання управліннями.

Корисність управлінської інформації як засіб впливу на зміну уявлень щодо існування соціального об'єкта, що управляється.

Література [11–13; 19; 20]

Тема 9. Управління як соціальний процес

Соціальний характер процесу управління. Планування як засіб забезпечення єдиного напрямку зусиль усіх членів організації щодо досягнення спільної соціальної мети. Соціальна основа організації

спільної діяльності працівників. Розподіл ролевих функцій учасників спільної діяльності. Делегування обов'язків та повноважень як засіб виконання роботи за допомогою залучення інших осіб.

Соціальна сутність мотивації — створення у працівників внутрішньої готовності до діяльності відповідно до обов'язків, що делегуються, та виробленого плану. Мотивація як засіб задоволення своїх потреб шляхом ефективної праці.

Соціальні функції контролю: впровадження стандартів, визначення досягнутого порівняно з очікуваними результатами, корекція відхилень. Соціальні аспекти процесів прийняття рішень та комунікації.

Література [5; 11–14; 16; 18; 19]

Тема 10. Управління як маніпулювання

Управління, мотивація, маніпулювання. Поняття мотивації як функції управління. Змістовні та процесуальні теорії мотивації. Теорії потреб та очікувань. Модель Портера-Лоупера. Мотиви та стимули. Цілі, потреби та інтереси в управлінні. Цілі суспільні, корпоративні, ідейні, національні, групові, вітальні. Маніпулювання як реалізація інтересів. Ціннісна орієнтація управлінської діяльності. Види маніпулювання: економічні, політичні, бюрократичні, ідеологічні, психологічні. Винагорода персоналу.

Література [5; 11–14; 16; 18; 19]

Тема 11. Управління за умов агресивного середовища

Середовище управління. Управлінський менталітет. Взаємозв'язок середовища управління з цілями управлінської діяльності. Поняття зовнішнього середовища управління. Інертне, оптимальне та агресивне середовище управління. Соціофактори та засоби управління агресивним соціальним середовищем. Соціально-економічні фактори, що впливають на мотивацію праці: об'єктивні (загальні та специфічні) та суб'єктивні. Роль та значення фактора соціальної відповідальності суб'єкта та об'єкта управління. Адаптація до внутрішнього середовища.

Література [5; 11–14; 16; 18; 19]

Змістовий модуль III. Соціально-прикладний

Тема 12. Управління як предмет соціологічного аналізу

Сутність соціального управління. Процес управління, функції управління. Соціальні планування, проектування, програмування. Управління і керівництво. Управління і менеджмент. Індивідуальне

управління та управління групою. Управлінська система, інститут управління. Цикл зміни управлінської системи. Сутність, типологія і структура влади. Системи влади: харизматична, традиційна, бюрократична. Формальний і неформальний авторитет. Керівництво і лідерство.

Література [4–6; 11; 12; 14; 17–20]

Тема 13. Соціологічні аспекти процесу управління

Планування управлінського процесу. Планування відповідно до цілей і стратегічне планування. Організація як функція управління. Типи управлінських рішень. Структура і процес ухвалення управлінського рішення. Моделі прийняття управлінських рішень. Психологічні аспекти ухвалення управлінського рішення. Процес управлінського контролю. Типи і методи управлінського контролю. Контроль виробництва й операцій. Контроль інформаційних систем.

Література [4; 12–14; 16; 19; 20]

Тема 14. Соціологічні аспекти культури та етики управління

Управлінська етика і соціальна відповідальність. Культура управління, елементи і механізм функціонування. Типи культури управління. Організаційна культура. Етика управлінців.

Література [4; 13; 14; 19; 20]

Тема 15. Прикладні соціологічні дослідження управління

Методологічні основи проведення прикладного соціологічного дослідження проблем соціального управління. Методологічні основи соціологічного дослідження систем управління. Поняття та види соціологічних досліджень процесів управління.

Спостереження, аналіз документів і опитування в дослідженні процесів управління.

Соціологічне моделювання й експеримент у дослідженні процесів управління. Соціально-психологічні методи в дослідженні процесів керування.

Література [4; 6; 14]

Тема 16. Державна і муніципальна служба як предмет соціологічного аналізу

Державні і муніципальні службовці як соціально-професійна група.

Особистість службовця і методи її вивчення. Оцінка діяльності й атестація державних і муніципальних службовців.

Література [3; 12; 16; 17]

Тема 17. Соціологічні дослідження влади та впливу в системі соціального управління

Керівництво та лідерство. Сутність і типологія соціального лідерства. Два підходи до вивчення лідерства: дослідження лідерських якостей та вивчення ситуації, за якої діє лідер. Теорії лідерства Феллера, Мітчела та Хаоса “Дорога – мета”, Бланшера, Врума, Журавльова. Поняття стилю керівництва. Фактори, що формують стиль керівництва. Характеристика стилів керівництва: авторитарний, демократичний, ліберальний. Вибір раціонального стилю роботи менеджера. Ситуаційні підходи до ефективного лідерства. Джерело влади. Мистецтво використання влади.

Література [5; 11–14; 16; 18; 19]

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Соціологія управління як наука: об’єкт, предмет, функції.
2. Основні наукові категорії соціального управління.
3. Місце соціології управління в системі соціологічного знання.
4. Характеристика основних етапів розвитку соціології управління.
5. Проблеми наукової організації праці в концепції “наукового управління”.
6. Переваги і недоліки раціональної бюрократії.
7. Проблеми взаємин керівників і підлеглих у теорії “людських стосунків”.
8. Предмет соціології управління.
9. Соціологія управління в системі соціологічного знання.
10. Влада, механізми її реалізації.
11. Авторитет, керівництво і лідерство.
12. Взаємодія формальних і неформальних структур у процесі управління.
13. Процес соціального управління: структура і функції.
14. Системи управлінської влади.
15. Планування процесу соціального управління.
16. Принципи побудови управлінського рішення.
17. Контроль як функція управління.
18. Стиль управління організацією.
19. Ефективність діяльності управління.
20. Управління змінами.
21. Соціальні інститути управління.

22. Самоврядування, представницьке й адміністративне управління.
23. Держава як суб'єкт і об'єкт управління.
24. Характеристика соціально-професійної групи "державні службовці".
25. Особливості соціального управління в економічній сфері життя суспільства.
26. Політичне управління.
27. Управління соціальною сферою життя суспільства.
28. Специфіка управління в різних соціальних структурах.
29. Культура сучасного управління.
30. Етика управлінців.
31. Соціологічні методи аналізу проблем управління.
32. Менеджмент як складова соціології управління.
33. Основні напрями досліджень соціології управління.
34. Основні функції та методи соціології управління.
35. Соціальний характер процесу управління.
36. Характеристика основних складових елементів соціального процесу управління.
37. Головні соціальні регулятори в суспільстві, їх роль у механізмі соціального управління.
38. Розподіл обов'язків та делегування повноважень як складові соціального регулювання.
39. Взаємодія соціальних, економічних, політичних та духовних механізмів управління в сучасному українському суспільстві.
40. Управлінські кадри: місце в соціально-професійній структурі та основні соціальні характеристики.
41. Специфіка мотиваційного процесу стимулювання та соціального контролю в управлінській діяльності.
42. Інформаційне забезпечення управлінської діяльності.
43. Використання соціологічних методів в управлінській діяльності.
44. Соціальне управління як предмет соціологічного дослідження.
45. Соціальне управління як регулятор соціальних відносин.
46. Соціальне управління: сутність та функції.
47. Соціальне управління: рівні та механізми реалізації.
48. Управління як соціальний інститут зберігання та розвитку суспільства.
49. Управління як механізм узгодження соціальних інтересів індивідів, соціальних груп та колективів.
50. Управління як соціальні відносини.

51. Виникнення та перші кроки соціології управління: “класична” теорія організації та управління.
52. Етапи розвитку соціології управління: школа “людських стосунків” Є. Мейо.
53. “Емпірична” школа управління (П. Дракер).
54. Школа “соціальних систем” (Ч. Барнард).
55. Ситуаційний підхід до управління (М. П. Фоллет, Р. Стогдил).
56. Соціологія управління в системі соціологічного знання.
57. Кадри управління.
58. Соціологічний позитивізм О. Конта і Г. Спенсера та його вплив на становлення науки про управління.
59. Вчення Є. Дюркгейма про розподіл суспільної праці та її значення для розуміння соціологічного контексту управління.
60. Концепція влади та бюрократії М. Вебера.
61. Сучасні концепції управління.
62. Розвиток теоретичних концепцій управління в працях радянських дослідників: О. Гастева, П. Керженцева, М. Вітке, Р. Дунаєвського.
63. Виникнення та розвиток теорії управління: загальна характеристика головних напрямів.
64. Класична школа управління.
65. Соціальний контроль: поняття, основні види, форми та методи організації, роль в управлінні.
66. Поняття соціального управління, його функції в життєдіяльності суспільства.
67. Суб’єкти та об’єкти соціального управління.
68. Відносини власності, управління та влади, їх взаємозв’язок та взаємозалежність.
69. Потреби, інтереси, цілі, стимули як основні категорії соціального управління.
70. Кооперація праці та історичні типи управління.
71. Соціальний порядок, соціальна організація та управління.
72. Діалектика управління та самоуправління.
73. Методи управління соціальними процесами.
74. Політичне управління: поняття, функції в життєдіяльності суспільства.
75. Ефективність керівництва фірмою.
76. Методика діагностики та розвитку організаційної структури.
77. Організаційна патологія.

78. Основні прикмети інновацій у галузі соціальної організації та управління.
79. Управління як соціальна технологія.
80. Підходи до проблем сучасного соціального розшарування.
81. Соціальні основи економічної діяльності.
82. Соціологія управління та інститут державної служби.
83. Соціальні технології.
84. Методи соціологічного управління.
85. Соціальна політика сучасної України.
86. Вимір соціальних настанов.
87. Динаміка соціальних систем.
88. Основні поняття соціології організації.
89. Влада та авторитет.
90. Суспільство та соціальні інститути.

ТЕМИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

1. Соціологія управління як галузева соціологічна теорія середнього рівня: предмет, об'єкт дослідження.
2. Соціологія управління як наука: функції та основні наукові категорії.
3. Виникнення та розвиток соціології управління.
4. “Класична” теорія організації та управління Ф. Тейлора.
5. Концепція наукового управління Ф. Тейлора.
6. Теорія раціональної бюрократії М. Вебера.
7. Теорія “людських стосунків” Є. Мейо.
8. Особливості американської системи управління.
9. Особливості японської системи управління.
10. “Емпірична школа” П. Дракера.
11. Школа “соціальних систем” Ч. Барнарда.
12. Ситуаційний підхід до управління (М. П. Фоллет, Р. Стогдил).
13. Сучасна школа “людських ресурсів” управління.
14. Управління як різновид соціальних відносин та механізм узгодження соціальних інтересів.
15. Соціальний характер відносин між управлінським персоналом. Дисципліна, відповідальність як прояв соціальних відносин.
16. Природа і сутність соціального управління.
17. Особливості економічного управління в сучасному українському суспільстві.

18. Особливості управління у сфері культури і духовного життя сучасного українського суспільства.
19. Особливості політичного управління в сучасному українському суспільстві.
20. Політичне управління і маніпулювання.
21. Особливості розвитку державного і муніципального управління в сучасній Україні.
22. Соціальний і правовий статус чиновників.
23. Тенденції розвитку соціально-професійної групи “державні і муніципальні службовці”.
24. Мотивація державних і муніципальних службовців.
25. Етичні аспекти діяльності державних і муніципальних службовців.
26. Формування управлінської культури в сучасній організації.
27. Особливості керування різними типами поселень.
28. Соціологія управління як наукова дисципліна, зв’язок її з іншими науками.
29. Управління як соціальний інститут. Місце управління в системі соціальних інститутів.
30. Управління як соціальний інститут зберігання та розвитку суспільства.
31. Управління як соціальний інститут: структура та функції.
32. Управління як соціальний процес: характеристика основних складових елементів.
33. Соціальний характер розподілу ролевих функцій і делегування обов’язків та повноважень працівників.
34. Соціальні механізми управління. Головні соціальні регулятори в суспільстві.
35. Взаємозв’язок соціальних, економічних, політичних та духовних механізмів управління у сучасному українському суспільстві.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. *Атаманчук Г. В.* Управление — социальная ценность и эффективность. — М.: Академия, 1995.
2. *Бабосов Е. М.* Социология управления. — Минск: ТетраСистемс, 2001.
3. *Гурне Б.* Державне управління. — К., 1993.
4. *Граждан В. Д.* Деятельность и управление (социологический анализ). — М.: Политиздат, 1989.

5. *Киллен К.* Вопросы управления. — М.: Прогресс, 1981.
6. *Кравченко А. И.* Прикладная социология и менеджмент: Учеб. пособие. — М.: Изд-во МГУ, 1995.
7. *Кравченко А. И.* Социология менеджмента. — М.: Изд-во МГУ, 1999.
8. *Лукашевич М. П., Туленков М. В.* Спеціальні та галузеві соціологічні теорії: Навч. посіб. — 2-ге вид., допов. і випр. — К.: МАУП, 2004.
9. *Мильнер Б. З.* Теория организаций. — М.: ИНФРА-М, 1998.
10. *Нагорный Б.* Социология управления: поиск ответов на вызовы времени // Социология: теория, методы, маркетинг. — 2001. — № 4.
11. *Основы социального управления* // Под ред. В. Н. Иванова. — М., 2001.
12. *Панасюк А. Ю.* Управленческое общение. — М.: Наука, 1990.
13. *Сергейчук А. В.* Социология управления. — СПб.: Бизнес-пресса, 2002.
14. *Система социологического знания: Учеб. пособие* / Сост. Г. В. Щекин. — 3-е изд. — К.: МАУП, 1998.
15. *Социальный менеджмент: Учеб. пособие* / Под ред. В. Н. Иванова. — М.: Высш. шк., 2001.
16. *Социальное управление: Словарь* / Под ред. В.И. Добренькова, И. М. Слепенкова. — М.: Изд-во МГУ, 1994.
17. *Социология организаций: Словарь-справочник* / Ав.-сост. В. В. Щербина. — М.: Союз, 1996.
18. *Туленков Н. В.* Введение в теорию и практику менеджмента: Учеб. пособие. — К.: МАУП, 1998.
19. *Туленков Н. В.* Социальная эффективность управления // Персонал. — 1998. — № 2, 3.
20. *Удальцова М. В.* Социология управления: Учеб. пособие. — М.: ИНФРА-М, 1998.
21. *Щёкин Г. В.* Теория социального управления: Моногр. — К.: МАУП, 1996.

Додаткова

22. *Примуш М. В.* Загальна соціологія: Навч. посіб. — К.: ВД “Професіонал”, 2004.
23. *Слепенков И. М., Авкрин Ю. П.* Основы социального управления. — М., 1990.

24. *Соціологія* праці та управління: термінологічний словник-довідник / Відп. ред. В. А. Полторак. — К., 1993
25. *Спеціальні та галузеві соціології* / За ред. В. Є. Пилипенко. — К.: Вища освіта, 2003.
26. *Черневский А. Д.* Организация управления / Учеб. пособие. — К.: МАУП, 1998.
27. *Черниш Н.* Соціологія. Курс лекцій. — Львів, 1996.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	3
Тематичний план дисципліни “Соціологія управління”	3
Зміст дисципліни “Соціологія управління”	4
Питання для самоконтролю	9
Теми контрольних робіт	12
Список літератури.....	13

МАУП

Зам. № ВКЦ-2754

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП